O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI TA’LIM VA ILM-FAN VAZIRLIGI

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI TOSHKENT DAVLAT O‘ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI



“O‘ZBEK TILINING GLOBAL MAQOMI VA NUFUZINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI”

MAVZUSIDAGI XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA MATERIALLARI







2026-yil
16-oktabr

O‘.HOSHIMOV “DUNYONING ISHLARI” ASARINING KOREYSCHA TARJIMASIDA MILLIY-MADANIY REALIYALARNING BERILISHI

THE RENDERING OF NATIONAL-CULTURAL REALIA IN THE KOREAN TRANSLATION OF O‘.HOSHIMOV’S WORK “DUNYONING ISHLARI”

DOI: 10.52773/tsuull.conf.2026.10.16/LJUM5456

Kalanova Dilnoza Temurovna
Falsafa fanlari doktori, professor, Hankuk chet tillari universiteti
dilnoza.temurovna@gmail.com

Annotatsiya. *Maqolada O‘zbekiston xalq yozuvchisi O‘tkir Hoshimovning “Dunyoning ishlari” asarining koreys tiliga qilingan tarjimasi (“세상의 모든 일들”) misolida o‘zbek milliy-madaniy realiyalarining koreys tilida berilish usullari tahlil qilinadi. Tarjimada qo‘llangan transkripsiya, izoh, kalka, funksional muqobil va tasviriy tarjima usullari, tarjimon izohlarining lingvomadaniy vazifasi hamda badiiy tarjimaning o‘zbek-koreys madaniy hamkorligini mustahkamlashdagi ahamiyati yoritiladi.*

Kalit so‘zlar: *badiiy tarjima, lingvomadaniyat, realiya, ekvivalentsiz leksika, transkripsiya, tarjimon izohi, madaniyatlararo muloqot, o‘zbek-koreys adabiy aloqalari.*

Annotation. *The article analyzes the ways of rendering Uzbek culture-specific items (realia) in the Korean translation of “Dunyoning ishlari” (“The Affairs of the World”) by the People’s Writer of Uzbekistan O‘tkir Hoshimov. Transcription, footnote commentary, calque, functional analogue and descriptive translation are examined, together with the linguocultural role of the translator’s notes and the importance of literary translation for Uzbek–Korean cultural cooperation.*

Keywords: *literary translation, linguoculture, realia, non-equivalent vocabulary, transcription, translator’s note, intercultural communication, Uzbek–Korean literary relations.*

Xalqlar o‘rtasidagi aloqalar kengaygan sari bir-birining madaniyatini tushunishga bo‘lgan ehtiyoj ham ortmoqda. Bu borada badiiy tarjimaning o‘rni

alohida: o‘quvchi boshqa xalqning kundalik turmushi, urf-odatlari va qadriyatlarini aynan badiiy obrazlar orqali yaqindan anglaydi. Shuning uchun tarjimani faqat bir tildagi matnni boshqa tilga ko‘chirish jarayoni deb qarash yetarli emas. U turli madaniyatlar o‘rtasida muloqot yaratadi.

O‘zbekiston va Koreya Respublikasi o‘rtasida diplomatik munosabatlar 1992-yilda o‘rnatilgan. Keyingi yillarda iqtisodiyot, ta’lim va texnologiya bilan bir qatorda madaniy-gumanitar hamkorlik ham rivojlandi. O‘zbekistonda koreys tilini o‘rganish imkoniyatlari kengaygani, Koreyada esa o‘zbek tili va madaniyatiga qiziqish mavjudligi bu jarayonning bir ko‘rinishidir. Shunga qaramay, o‘zbek badiiy adabiyotining koreyscha tarjimalari ko‘p emas. Shu sababli mavjud tarjimalarni matn asosida o‘rganish muhim.

Maqolada O‘tkir Hoshimovning (1941–2013) “Dunyoning ishlari” asari koreyscha tarjimasi — “세상의 모든 일들” misolida milliy-madaniy realiyalarning berilishi ko‘rib chiqiladi. Tadqiqotning maqsadi — tarjimon realiyalarni o‘girishda qanday usullardan foydalanganini aniqlash, ularning matndagi vazifasini baholash va bunday tarjimaning madaniy aloqalardagi o‘rnini ko‘rsatish. Tahlilda asliyat va tarjimani qiyoslash, misollarni guruhlash hamda lingvomadaniy talqin usullaridan foydalaniladi.

REALIYA VA EKVIVALENTSIZ LEKSIKA

Tarjimashunoslikda bir xalqning moddiy va ma’naviy madaniyatiga xos, boshqa tillarda aniq muqobili bo‘lmagan so‘zlar turlicha nomlanadi: “realiyalar” (S.Vlaxov, S.Florin), “ekvivalentsiz leksika” (Ye.M.Vereshchagin, V.G.Kostomarov), “madaniy so‘zlar” (P.Nyumark). S.Vlaxov va S.Florin realiyalarni xalq turmushi, madaniyati va tarixiga xos, milliy bo‘yoqqa ega so‘zlar sifatida ta’riflaydi va ularni predmet, joy hamda vaqt belgilariga ko‘ra tasniflaydi. Ye.M.Vereshchagin va V.G.Kostomarov bunday birliklarni til va madaniyat munosabati nuqtai nazaridan o‘rganib, ularning milliy-madaniy ma’nosini ochishni lingvomamlakatshunoslikning asosiy vazifalaridan biri deb hisoblaydi. V.A.Maslova tilni xalq madaniyatining ko‘zgusi sifatida talqin qiladi va milliy-madaniy komponentli birliklarni lingvokulturologiyaning markaziy obyekti deb biladi.

Realiyalarni tarjima qilish usullari haqida ham turli qarashlar mavjud. P.Nyumark transferens (transkripsiya), madaniy muqobil, funksional muqobil, tavsifiy muqobil, kalka va izoh kabi usullarni ajratadi hamda ularni ko‘pincha birgalikda — “juftlik” va “uchlik” shaklida qo‘llashni tavsiya etadi. L.Venuti

tarjimadagi ikki strategiyani farqlaydi: matnni o‘quvchi madaniyatiga moslashtiruvchi mahalliylashtirish (domestication) va asliyatning madaniy o‘ziga xosligini saqlovchi begonalashtirish (foreignization). E.Naydaning “dinamik ekvivalentlik” tushunchasiga ko‘ra, tarjima o‘z o‘quvchisiga asliyat o‘z o‘quvchisiga ko‘rsatgan ta’sirga yaqin ta’sir ko‘rsatishi lozim. V.N.Komissarov esa ekvivalentlikni leksik, sintaktik va kommunikativ darajalarda baholashni taklif etadi.

O‘zbek tarjimashunosligida ham bu masala o‘rganilgan. G‘.Salomov milliy koloritni saqlashni badiiy tarjimaning eng murakkab muammolaridan biri deb hisoblaydi: tarjimon asliyat ruhiga sodiqlik bilan o‘quvchi idroki o‘rtasida muvozanat topishi kerak. Q.Musayev realiyalarni tarjima qilishning transliteratsiya, kalka, tasviriy tarjima va izoh kabi usullarini tizimlashtirgan. Ushbu qarashlar tadqiqotning nazariy asosini tashkil etadi.

ASAR VA UNING KOREYSCHA TARJIMASI HAQIDA

O‘tkir Hoshimov tomonidan 1980–1981-yillarda yozilgan “Dunyoning ishlari” asari bir-biriga bog‘langan hikoya va novellalardan tarkib topgan. Ularni ona obrazi birlashtirib turadi. Muallif shaxsiy xotiralar vositasida o‘zbek oilasi va mahallasi hayotini, urf-odatlarni, urush hamda urushdan keyingi yillar muhitini tasvirlaydi. Aynan shu tafsilotlar asarni milliy-madaniy realiyalarga boy qiladi va tarjimada alohida e’tibor talab etadi.

Asarning koreyscha tarjimasi “세상의 모든 일들” (so‘zma-so‘z: “Dunyodagi barcha ishlar”) deb nomlangan. Tarjimon nomning mazmunini saqlagan holda unga “barcha” ma’nosidagi 모든 so‘zini qo‘shib, koreys tilida tabiiyroq shakl bergan. Tarjimada 110 dan ortiq sahifa osti izohi mavjud va ularning aksariyati o‘zbek milliy-madaniy realiyalarini sharhlaydi. Izohlarning ko‘pligi tarjimon asliyat madaniyatini saqlashga, ya’ni L.Venuti ta’biri bilan aytganda, “begonalashtirish” strategiyasiga tayanganini ko‘rsatadi.

REALIYALARNING TEMATIK TASNIFI

Tarjimada uchraydigan madaniy birliklarni mavzular bo‘yicha quyidagicha guruhlash mumkin (1-jadval). Bunday tasnif qaysi sohalardagi so‘zlar tarjimonga ko‘proq izoh berish zaruratini tug‘dirganini ko‘rishga yordam beradi.

1-jadval. Koreyscha tarjimadagi o‘zbek realiyalarining tematik guruhlari

№	Tematik guruh	Misollar (asliyat → koreyscha tarjima)
1	Maishiy turmush buyumlari	sandal → 산달, sandiq → 산디크, tancha → 탄차, obdasta → 어브다스타, samovar → 사모바르, sumak → 수마크
2	Taomlar va ichimliklar	osh → 오쉬, somsa → 솜사, sumalak → 수말락, talqon → 탈콘, norin → 너린, mastava → 마스타바, go‘ja → 고자, qurt → 쿠르트, novvot → 노보트, qimiz → 크므즈
3	Kiyim-kechak va matolar	yaktak → 야크탁, do‘ppi → 도프, atlas → 아틀라스, chopon → 처펀, kamzul → 캄줄, mahsi → 마흐시, paranji → 파란지, chachvon → 차치본
4	Urf-odat va marosimlar	kir yuvdi → 키르 유브디, yettisi → 예티시, yigirmasi, qirqi → 이십일, 사십일, kelin salom → 켈린 살롬
5	Diniy tushunchalar	Fotiha → 파티하, Bismilloh → 비스밀로, Qibla → 키블라, haftiyak → 하프티야크, eshon → 에숀, hoji → 허지, Xizr → 히즈르
6	Xalq o‘yinlari va san’ati	chillak → 칠락, soqqa quvar → 서까 쿠바르, qubba → 쿠바, dutor → 두터르, karnay-surnay → 카르나이와 수르나이, askiya → 아스키야

№	Tematik guruh	Misollar (asliyat → koreyscha tarjima)
7	Murojaat shakllari, ism va laqablar	poshsha → 포샤, eshonoyi → 에숀어이, girgitton → 기르기턴, Toy → 터이, Xo‘tik → 호틱, Oltmishvoy → 얼트미쉬버이
8	Tarixiy-ijtimoiy realiyalar	bosmachi → 바스마치, oq podsho → 하얀 차르, geroy → 영웅, pud → 푸드, so‘m → 솜, tiyin → 티인
9	Toponimlar	Toshkent → 타슈켄트, Namangan → 나망간, Chilonzor → 칠론조르, Qorasuv → 커라수브, Jizzax → 지자흐

Jadvaldagi misollar orasida taomlar, kiyim-kechak va marosimlarga oid birliklar ayniqsa ko‘zga tashlanadi. Ular asarda kundalik hayot va oilaviy qadriyatlarni tasvirlashda faol ishlatilgan. Diniy hamda tarixiy atamalar esa voqealar kechgan davrning murakkab ijtimoiy muhitini yoritadi. Samovar, geroy, pud kabi rus tili orqali kirgan so‘zlar ham davr ruhini sezdiruvchi belgilar sifatida ahamiyatlidir.

KOREYSCHA TARJIMADA REALIYALARNING BERILISH USULLARI

1. Transkripsiya va izoh

Asar tarjimasida eng ko‘p uchraydigan yo‘l — o‘zbekcha so‘zni koreys alifbosida yozish, uning lotincha shaklini ko‘rsatish va sahifa ostida sharhlashdir. Masalan, sandal — 산달 tarzida beriladi; izohda esa uning qanday isitish moslamasi ekani tushuntiriladi. Sumalak (수말락), talqon (탈콘), do‘ppi (도프) va chopon (처펀) kabi so‘zlarda ham shunday yondashuvni ko‘rish mumkin. Natijada o‘quvchi nafaqat buyum yoki taomning ma’nosi haqida o‘rganadi, balki o‘zbekcha nomi bilan ham tanishadi. Bunday usul milliy koloritni saqlash va matnning tushunarli bo‘lishi o‘rtasidagi muvozanatni saqlashga xizmat qiladi.

2. Izohlarning tuzilishi va hajmi

Tarjimon izohlarini hajmi va mazmuniga ko‘ra uch turga ajratish mumkin. Birinchi tur — qisqa, bir jumlali izohlar: kulcha — “dumaloq an’anaviy non”, askiya — “o‘zbek an’anaviy so‘z o‘yini san’ati”, jizza — “yog‘ qoldig‘idan qovurilgan taom”, parvarda — “an’anaviy shakarli qandolat”. Ular o‘quvchini matndan uzoq chalg‘itmaydi, biroq ba’zan realiyaning madaniy ahamiyatini to‘liq ochib bermaydi. Ikkinchi tur — ensiklopedik izohlar. Ularda realiyaning tayyorlanishi, vazifasi va ramziy ma’nosi batafsil yoritiladi. Masalan, atlas izohida matoning abrbandi usulida to‘qilishi va milliy g‘urur ramzi ekani, sumalak izohida uning Navro‘z bilan bog‘liqligi hamda to‘kinlik va yangilanish ramzi ekani, novvot izohida esa tayyorlanish usuli va xalq tabobatidagi o‘rni tushuntiriladi. Ayrim izohlarda o‘simliklarning lotincha nomlari (o‘sma — Isatis tinctoria, isiriq — Peganum harmala) va o‘lchov birliklarining metrik qiymati (1 pud ≈ 16,38 kg) ham berilgan. Uchinchi tur — kontekstual izohlar. Ular so‘zning lug‘aviy ma’nosidan ko‘ra matndagi qo‘llanish ma’nosini tushuntiradi: masalan, oqbola aroqni kinoya bilan ifodalovchi so‘zlashuv birligi, o‘ris bola esa sochi sarg‘ish, terisi oq bolalarga millatidan qat’i nazar hazil tarzida aytiladigan ibora ekani izohlangan. Izohlarning bunday tabaqalanishi tarjimon o‘quvchi ehtiyojini hisobga olganini ko‘rsatadi.

3. Transkripsiyaning fonetik xususiyatlari

Transkripsiyada muayyan qonuniyat kuzatiladi: tarjimon o‘zbekcha “o” unlisini (lablangan, keng [ɒ] tovushi) ko‘pincha koreyscha 어 (eo), “o‘” unlisini esa 오 (o) harfi bilan beradi: hoji → 허지, Toy → 터이, chopon → 처펀, norin → 너린, dutor → 두터르; do‘ppi → 도프, so‘m → 솜, o‘sma → 오스마. Bu yondashuv o‘zbekcha talaffuzni imkon qadar aniq yetkazishga qaratilgan. Koreys tilida mavjud bo‘lgan shahar nomlari esa an’anaviy shaklda saqlangan: Toshkent → 타슈켄트, Samarqand → 사마르칸트.

4. Funksional muqobil va madaniy qiyoslash

Ba’zi izohlarda tarjimon o‘zbekcha tushunchani koreys o‘quvchisiga tanish bo‘lgan hodisa bilan qiyoslaydi. Masalan, sandal koreyscha 온돌 (ondol — pol ostidan isitish tizimi) va yaponcha 고타츠 (kotatsu) bilan solishtiriladi, chillak esa 자치기 (jachigi) koreys xalq o‘yiniga o‘xshatiladi. Choyxona vazifasi

jihatidan 사랑방 (sarangbang — xonadonning mehmon kutiladigan xonasi) bilan qiyoslanadi; qimiz uchun esa koreys tilidagi tayyor muqobil — 마유주 (mayuju, “ot suti ichimligi”) keltiriladi. Bu qiyoslar notanish realiyani tasavvur qilishni osonlashtiradi va ikki madaniyat o‘rtasidagi o‘xshashliklarni ko‘rsatadi.

5. Kalka va so‘zma-so‘z tarjima

Obrazli ifodalar tarjimasida ko‘pincha kalka usulidan foydalanilgan. Masalan, asar boshida qabriston qorovuli tasvirlangan o‘rinda “mosh-guruch soqol” iborasi 녹두와 쌀처럼 희끗한 수염 (mosh va guruchdek oq-qora aralash soqol) deb so‘zma-so‘z tarjima qilingan. Koreys tilida bunday ibora bo‘lmasa-da, qora mosh va oq guruch obrazi tushunarli bo‘lib, o‘quvchiga o‘zbekona tasvir usulini his ettiradi. Rossiya imperatori uchun xalq orasida qo‘llangan “oq podsho” nomi ham 하얀 차르 (oq tsar) tarzida kalka qilinib, izohda tushuntirilgan.

Kalka usulining eng muvaffaqiyatli namunalaridan biri — “qurug‘i” so‘zining tarjimasi. Asarda bir tanish oilaga mas’ul amaldor uchun “qurug‘idan” tayyorlab qo‘yishni maslahat beradi; sodda ona esa bu so‘zni to‘g‘ridan to‘g‘ri tushunib, quritilgan o‘rik olib keladi. Tarjimon so‘zni 마른 것 (quruq narsa) tarzida aynan o‘girib, izohda uning o‘zbek tilida pora ma’nosidagi kinoyaviy qo‘llanishini tushuntiradi. Agar so‘z “pora” yoki “sovg‘a” deb ma’noviy tarjima qilinganida, so‘z o‘yini va yumor yo‘qolgan bo‘lar edi. Shu sababli bu o‘rinda kalka va izohni birgalikda qo‘llash asliyatning badiiy ta’sirini saqlashning eng maqbul yo‘li bo‘lgan, deyish mumkin.

Frazeologizmlar tarjimasida ham shu yondashuv kuzatiladi. “Shaftolini danagi bilan yeb qo‘ygan” iborasi 복숭아를 씨째 삼켰다 (shaftolini danagi bilan yutib yuborgan) deb tarjima qilinib, izohda uning so‘zlashuv nutqidagi kinoyaviy ma’nosi tushuntirilgan. Natijada o‘quvchi obrazni ham, ko‘chma ma’noni ham qabul qiladi.

6. Etimologik sharh

Ism va laqablar tarjimasida etimologik izohlar muhim ahamiyatga ega. O‘zbek antroponimlari ko‘pincha ma’noli bo‘lib, bu ma’no badiiy matnda o‘z vazifasiga ega. Masalan, asarda Toy ismli bolaga keyinchalik “Xo‘tik” laqabi qo‘yiladi. Tarjimon izohda toy “ot bolasi”, xo‘tik esa “eshak bolasi” ekanini va laqabning o‘zgarishi kamsitish ohangini kuchaytirganini tushuntiradi. Oltmishvoy ismi “oltmishinchi bola”, haqqush esa “haq qushi” ma’nosini

anglatishi ham izohlangan. Haqqush koreyschada 소쩍새 (tunda mungli sayraydigan kichik boyo‘g‘li) bilan berilgan. Koreys mumtoz she’riyatida bu qush tungi qayg‘u va sog‘inch timsoli bo‘lgani uchun tanlov ramziy jihatdan o‘rinlidir.

7. Murojaat shakllari va nutq odobi

Asarda onaga nisbatan qo‘llangan poshsha so‘zi tarjimada 포샤 tarzida berilgan. Izohda bu so‘z ayollarga nisbatan chuqur hurmatni ifodalovchi qadimiy erkalash shakli ekani, asarda esa muallif onasining ismi sifatida kelgani tushuntirilgan. Xuddi shunday tarzda eshonoyi (에숀어이) — eshon xonadoniga mansub keksa ayollarga hurmat bilan murojaat, girgitton (기르기턴) esa samimiy mehr va fidoyilikni bildiruvchi erkalash so‘zi sifatida izohlangan.

Koreys tilida ham hurmat kategoriyasi (존댓말) juda rivojlangan. Bu tarjimonga o‘zbekcha hurmat ohangini koreyscha vositalar orqali berish imkonini bergan. Masalan, poshsha so‘zi 어머님 (“ona”ning hurmat shakli) so‘zi va kamtarlik ma’nosidagi 뵈다 (ziyorat qilmoq, ko‘rishmoq) fe’li bilan birga qo‘llangan: 포샤 어머님을 뵈러 왔습니다 (Poshsha onaning ziyoratiga keldim). Bu misolda o‘zbekcha realiya va koreyscha hurmat shakllari tabiiy uyg‘unlashgan. Bu ikki madaniyatda kattalarga hurmat va munosabatlar ierarxiyasini nutqda aks ettirish kabi umumiy jihatlar borligini ko‘rsatadi.

8. Mahalliylashtirish holatlari

Tarjimada asosiy strategiya begonalashtirish bo‘lsa-da, ayrim o‘rinlarda mahalliylashtirish ham uchraydi. Bu ayniqsa undov va maqollarda ko‘zga tashlanadi. “Voy”, “voydod” kabi undovlar koreyscha 아이고 bilan berilgan va bu personajlar nutqini koreys o‘quvchisi uchun tabiiy va tushunarli bo‘lgan holatga keltiradi. Onaning ichki o‘yini ifodalovchi o‘rinda esa 제 분수도 모르고 큰 떡 바란다 (o‘z holini bilmay, katta tteok tilaydi) maqoli qo‘llangan. Tteok — koreys guruch pishirig‘i, ya’ni sof koreys realiyasi. Bunday mahalliylashtirish holatlari o‘qishni yengillashtiradi.

9. Diniy va marosim realiyalari

Asarda islomiy an’analarga oid realiyalar ham ko‘p uchraydi: Fotiha, Bismillohir rohmanir rohim, Vaalaykum assalom, Ilohi omin, Qibla, haftiyak,

hoji, eshon va boshqalar. Ular koreys o‘quvchisi uchun ko‘pincha notanish bo‘lgani sababli tarjimon har birini batafsil izohlagan. Masalan, haftiyak forscha “yettidan bir” ma’nosini anglatishi, Qur’onning taxminan yettidan bir qismini o‘z ichiga olgani va eski maktablarda boshlang‘ich o‘qish kitobi bo‘lgani tushuntiriladi. Marhumni xotirlash bilan bog‘liq kir yuvdi, yettisi, yigirmasi, qirqi marosimlari ham sharhlangan. Bu izohlar o‘quvchiga o‘zbek xalqining ma’naviy hayoti, hayot va o‘limga munosabati haqida yaxlit tasavvur beradi.

To‘y marosimlariga oid realiyalar ham alohida e’tibor bilan sharhlangan. Kelin salom (켈린 살롬) izohida to‘ydan keyingi kuni ertalab oq parda yopingan kelin qaynona-qaynota, qarindoshlar va qo‘shnilarga birma-bir ta’zim qilishi, ular esa duo va sovg‘a berishi tushuntiriladi. Bu marosim jamoa yangi oila a’zosini rasman qabul qilishining ramziy ifodasidir. Sovchilar olib kelgan nonning sindirilishi rozilik belgisi ekanini izohlar ekan, tarjimon o‘zbek madaniyatida fikrni ramz va ishora orqali bildirish an’anasi borligini ta’kidlaydi. Bu kuzatish lingvomadaniy jihatdan muhim, chunki koreys madaniyati ham yuqori kontekstli bo‘lib, unda fikrni bilvosita ifodalash va uni so‘zsiz anglash (눈치, nunchi — “vaziyatni so‘zsiz anglash”) qadrlanadi. Shu sababli koreys o‘quvchisi bunday ramziy xatti-harakatlarni oson tushunishi mumkin.

10. Sovet davri realiyalari va ko‘ptillilik

Asar voqealari asosan sovet davrida kechgani uchun matnda rus tilidan o‘zlashgan va sovet turmushiga xos realiyalar ham ko‘p. Tarjimon ularni ham izohlagan: Moskvich — 1946-yilda asos solingan sovet avtomobil markasi; geroy — “Sovet Ittifoqi Qahramoni” unvoni; bosmachi — XX asr boshlarida Markaziy Osiyoda sovet hokimiyatiga qarshi chiqqan qurolli harakat ishtirokchilari; trolleybus, samovar, kompot kabi so‘zlar ham sharhlangan. Shuningdek, Kavkaz, Kislovodsk, Azov dengizi, tatar xalqi kabi o‘zbek o‘quvchisiga tanish, ammo koreys o‘quvchisiga notanish nomlar ham izohlangan. Demak, tarjimon izohni faqat o‘zbek realiyalarini emas, balki asliyat o‘quvchisining umumiy “fon bilimlari”ni to‘ldirish vositasi sifatida ham qo‘llagan.

Asardagi ko‘ptillilik ham e’tiborga loyiq. Allaga bag‘ishlangan hikoyada muallif qirg‘iz ayolining, keyinroq Sibirdan kelgan yosh ayolning beshik qo‘shig‘ini eshitib, onasining allasini eslaydi. Tarjimon “Bayu-bayushki, bayu...” satrini koreyscha transkripsiya (바유 바—유시키, 바유, 바유 바이…) va lotin yozuvidagi shakli bilan bergan. Natijada koreys matnida o‘zbek, rus va koreys madaniy qatlamlari tutashib, hikoyaning asosiy g‘oyasi — ona allasi tilidan qat’i

nazar har bir go‘dakka orom berishi — yorqinroq ifodalanadi. Hikoya so‘ngidagi mulohaza — dunyoning bir chetidagi qo‘shiq boshqa chetidagi odamga tushunarsiz bo‘lishi mumkin, ammo ona allasi har qanday go‘dakka orom beradi — tarjimaning o‘zi uchun ham ramziy ma’noga ega: badiiy tarjima turli tillarda so‘zlashuvchi xalqlarni umuminsoniy tuyg‘ular orqali yaqinlashtiradi.

BADIIY TARJIMANING LINGVOMADANIY AHAMIYATI

“Dunyoning ishlari” asarining koreyscha tarjimasi badiiy matn bo‘lish bilan birga o‘ziga xos lingvomadaniy qo‘llanma vazifasini ham bajaradi. Tarjimadagi yuzdan ortiq izoh birgalikda o‘zbek turmushi, taomlari, kiyim-kechagi, urf-odatlari, dini va tarixi haqida kichik ensiklopediya hosil qiladi. Koreys o‘quvchisi asarni o‘qib, ona obrazi bilan bog‘liq umuminsoniy tuyg‘ularni his etadi va o‘zbek madaniyati bilan ham yaqindan tanishadi.

Asarni koreys o‘quvchisiga yaqinlashtiradigan yana bir omil — ikki madaniyatdagi umumiy qadriyatlar. Ota-onani, ayniqsa onani hurmat qilish o‘zbek va koreys xalqlarining asosiy qadriyatlaridan biridir. Koreys madaniyatidagi 효 (hyo — farzandlik burchi) tushunchasi asardagi ona va farzand munosabatlariga mos keladi. “Iltijo” hikoyasidagi farzandning ona qabri oldidagi so‘zlari yoki “Oq marmar, qora marmar” hikoyasidagi onani tirikligida e’zozlash haqidagi mulohazalar koreys o‘quvchisida ham aks-sado berishi tabiiy. Sandal — ondol, chillak — jachigi, choyxona — sarangbang kabi qiyoslar esa ikki xalq turmushidagi o‘xshashliklarni ko‘rsatib, madaniy yaqinlik tuyg‘usini kuchaytiradi.

Bunday tarjimalar O‘zbekiston va Koreya hamkorligi uchun ham ahamiyatlidir. Birinchidan, ular ikki xalqning bir-birini chuqurroq tushunishiga xizmat qiladi va boshqa sohalardagi hamkorlik uchun ma’naviy zamin yaratadi. Ikkinchidan, O‘zbekistonda yashovchi koreys diasporasi vakillari hamda Koreyada ta’lim olayotgan yoki ishlayotgan o‘zbekistonliklar uchun madaniy ko‘prik vazifasini o‘taydi. Uchinchidan, o‘zbek adabiyotining koreys tilida nashr etilishi milliy adabiyotimizni xalqaro miqyosda tanitishning samarali vositalaridan biridir.

Tahlil shuni ko‘rsatdiki, “Dunyoning ishlari” asarining koreyscha tarjimasida tarjimon milliy-madaniy realiyalarni o‘girishda asosan transkripsiya va izohni birgalikda qo‘llab, “begonalashtirish” strategiyasiga tayangan. Kalka, funksional muqobil, matn ichidagi izoh va etimologik sharh kabi usullardan ham foydalanilgan, ayrim o‘rinlarda esa mahalliylashtirish kuzatiladi. O‘zbekcha talaffuzni aks ettirishga intilish, koreys madaniyatidagi o‘xshash hodisalar bilan

qiyoslash va so‘z o‘yinini saqlab qolgan kalkalar tarjimaning yutuqlari sifatida baholanishi mumkin.

Umuman olganda, milliy-madaniy realiyalarni puxta izohlagan badiiy tarjima xalqlar o‘rtasidagi lingvomadaniy aloqalarning muhim vositalaridan biri bo‘lib, xalqaro hamkorlikning ma’naviy asosini mustahkamlaydi. “Dunyoning ishlari” asarining koreyscha tarjimasi esa o‘zbek va koreys xalqlarini “ona” degan muqaddas tushuncha atrofida yaqinlashtiruvchi madaniy ko‘prik sifatida qadrlidir.

ADABIYOTLAR

1.Hoshimov O‘. Dunyoning ishlari. – Toshkent, 1982.

2.Hoshimov O‘. 세상의 모든 일들 (Dunyoning ishlari). Koreys tiliga tarjima: Lee Ji-eun, Abdukhalilova Nargiza, Kalanova Dilnoza. – Seul: HUINE (휴인), 2026. – 416 b.

3.Komissarov V.N. Teoriya perevoda (lingvisticheskiye aspekty). – Moskva: Vysshaya shkola, 1990.

4.Maslova V.A. Lingvokulturologiya. – Moskva: Akademiya, 2001.

5.Musayev Q. Tarjima nazariyasi asoslari. – Toshkent: Fan, 2005.

6.Newmark P. A Textbook of Translation. – New York: Prentice Hall, 1988.

7.Nida E.A. Toward a Science of Translating. – Leiden: E.J. Brill, 1964.

8.Salomov G‘. Tarjima nazariyasi asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 1983.

9.Venuti L. The Translator’s Invisibility: A History of Translation. – London; New York: Routledge, 1995.

10.Vereshchagin Ye.M., Kostomarov V.G. Yazyk i kultura. – Moskva: Russkiy yazyk, 1990.

11.Vlaxov S., Florin S. Neperevodimoye v perevode. – Moskva: Mezhdunarodnye otnosheniya, 1980.

MUNDARIJA

KIRISH SO‘ZI		
Sirojiddinov Sh.S.	O‘zbek tilining xalqaro nufuzini oshirish zarurati	**6**
I. O‘ZBEK TILINING JAHON TILLARI TIZIMIDAGI O‘RNI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI		
Xolmanova Z.	O‘zbek tilining jahon tillari tizimidagi mavqeyini belgilashda lingvodidaktikaning o‘rni	**9**
Abdushukurov B.	Alisher Navoiy asarlaridagi qadimgi turkiy fe’llar semantikasi	**16**
Xudoyberdiyev J.	Mahmud Koshg‘ariy – singarmonizmning birinchi nazariyotchisi va ovrupolik olimlarning singarmonizm haqidagi xato qarashlari	**30**
Abdurahmanova M.	Alisher Navoiy merosi psixolingvistik talqinda	**45**
Xolmurodova M.	“Nasoyim ul-muhabbat” asaridagi tabobatga doir ayrim arabcha so‘zlar	**51**
O‘razova I.	Ot frazemalarning grammatik funksiyasi (Alisher Navoiy “Xamsa”sidagi frazemalar misolida)	**56**
Maxkamova D.	O‘zbek tili axborot-kommunikatsiya texnologiyalari	**60**

	terminologiyasi taraqqiyoti va tadqiqi	
Oripova M.	Sinestezik metaforalarda sezgilar interperatsiyasi	**66**
Muratova N.	Tilak va tabrik nutqiy aktlarida kommunikativ taktikaning tanlanish xususiyatlari	**72**
Abdullayeva G.	Folklor diskursida o‘xshatishlarning semantik-struktur va kognitiv tahlili	**78**
Xayrullayeva R.	Kichraytirish-erkalash shakllarining pragmatik ifodalanishi	**86**
Jumaniyozova Ch.	Sifat so‘z turkumida obyektiv va subyektiv belgilarning ifodalanishi	**90**
Abduvaliyeva K.	“Shajarayi turk” asaridagi ba’zi urug‘ nomlarining etnotoponim sifatidagi tahlili	**95**
Mullaboyeva Sh.	O‘zbek tilida o‘xshatishlar asosida estetik bahoning ifodalanishi	**107**
Mamadoliyeva M.	Graduallik kategoriyasining lingvistik tabiati va uning turdosh hodisalar bilan munosabati (Xayriddin Sultonov va Iqbol Mirzo asarlari misolida)	**115**
Mamarasulova M.	O‘zbek tili fonosemantik tahlilining fonologik asoslari	**130**
Siddiqova N.	O‘zbek xalq maqollaridagi eskirgan leksika: tarkibi,	**132**

	variantlanishi va lingvopoetik vazifalari	
Yusupova A.	Konseptlarning metaforik ifodalanishi va tahlil shakllari	**144**
O‘ralova N.	O‘zbek tilshunosligida parsellyatsiya hodisasi, uning sintaktik tavsifi va ega-kesim munosabatidagi o‘rni	**150**
Maxmudova M.	Kelishik kategoriyasining o‘rganilish tarixiga doir ayrim mulohazalar	**158**
Nurmatova S.	O‘zbek tilida rang ifodalovchi birliklarning lingvokognitiv strukturasi va konseptualizatsiya masalalari	**168**
Keldiyorova Z.	O‘zbek tilidagi shikoyat matnlarida nutqiy aktlarning ifodalanishi	**174**
Aliqulova Z.	Toponimlarning axborotni saqlash va uzatish xususiyatlari	**178**
Jurayeva Sh.	Hurmat kategoriyasining lisoniy birliklar bilan ifodalanishi	**183**
Karimova U.	Kultegin bitiktoshidagi xarakter-xususiyat bildiruvchi sifatlar tahlili	**188**
II. O‘ZBEK TILINI XALQARO MAYDONDA TARG‘IB QILISH STRATEGIYALARI		
Shamsiyeva M.	Peyzaj matnlari orqali turizmni rivojlantirish istiqbollari	**194**

Jo‘rayeva M.	Matnni tushunishda asar sarlavhasining ahamiyati	**201**
III. GLOBALLASHUV SHAROITIDA MILLIY TIL VA MADANIYATNI SAQLASH MASALALARI		
Ashirboyev S.	Adstrat sharoitidagi turkiy shevalarning o‘zaro ta’siri masalasi	**205**
Farhad Rahimi	Yakşı/ ĥoş, yap/ lap, ķop/ köp/ ĥob, appaķ/ pāk kelimeleri üzerine On the words yakşı/ ĥoş, yap/ lap, ķop/ köp/ ĥob, appaķ/ pāk	**210**
Xakimova M.	O‘zbek tilidagi metaforik konseptuallashtirishning milliy xususiyatlari	**232**
Abbozov O.	So‘x toponimlarining lingvomadaniy xususiyatlari	**238**
Komilova G.	O‘zbek tilida qadriyatlar tipologiyasining lingvistik verbalizatsiyasi	**245**
Xomidova M.	Zamonaviy o‘zbek badiiy matnlarida ertak elementlarining intertekstual xususiyatlari	**253**
Həsənzadə Səmra	Qrammatik metaforun türk dillərində reallaşması (özbək dilinin materiallari əsasinda)	**261**
Davronova Z.	Antroponimik freymlarda registrdan og‘ish fenomini (Cho‘lponning “Kecha va kunduz” romani misolida)	**272**

Tursinbayeva Sh.	Badiiy matnda onomastik birliklarning lingvomadaniy imkoniyatlari	**276**
Bekmuradova I.	O‘zbek tilidagi ijobiy fe’l-atvor leksemalarining semantik tasnifi	**283**
Imomova I.	Fitratning dramatik asarlarida maqollarning qo‘llanilishi va funksional-semantik xususiyatlari	**291**
Turgunboeva D.	Globallashuv sharoitida o‘zbek va ingliz lingvomadaniyatida miqdoriy me’yor	**297**
Amrullayeva M.	O‘zbek tilida inson xarakterini ifodalovchi frazemalarning semantik mikromaydonlari	**305**
Abdug‘afurova A.	Lingvomadaniy kodlarning poetik faollashuvi: Faxriyor va Ulug‘bek Hamdam she’riyati qiyosida	**312**
Muzaffarova Z.	Badiiy matnda qo‘llangan metaftonimik birliklarning kognitiv xususiyatlari	**322**
Jumayeva M.	Son komponentli lug‘aviy birliklarning lingvokulturologik tahlili	**327**
Xolmo‘minova H.	Frazemalarning lingvomadaniy tahlili	**333**
IV. O‘ZBEK TILINI O‘QITISHNING ZAMONAVIY METODLARI VA XORIJIY TAJRIBA		

Xusanova N.	Raqamli ta’lim muhitida o‘qish savodxonligi transformatsiyasi vositasida boshlang‘ich o‘quvchilarning kreativligini shakllantirish	**337**
Mamirova X.	Bolalarda ko‘p ma’noli so‘zlarni o‘zlashtirishning psixolingvistik mexanizmlari va til ta’limiga ta’siri	**344**
Arolova N.	Maktabgacha yoshdagi o‘zbek bolalari nutqida sintaktik tejamkorlik	**351**
Mirnosirova D.	Nutqiy ijod haqidagi nazariy qarashlar talqini	**356**
Nurboboyeva R.	Erta yoshdagi bolalar ta’limida adabiyotning tutgan o‘rni	**363**
Keldiboyeva M.	O‘zbek tili omonimlarini o‘zlashtirishda kontekst va assotsiatsiyaning psixolingvistik roli	**369**
V. TARJIMA VA LINGVOMADANIY ALOQALAR: XALQARO HAMKORLIKNING MUHIM OMILI SIFATIDA		
Mustafa Said Arslan	Türkiye türkçesi ve özbek türkçesi arasindaki yakinliğin öğretimdeki yansimalari: özbek türkçesi öğretiminde karşilaşilan sorunlar ve öneriler	**378**
Kalanova D.	O‘.Hoshimov “Dunyoning ishlari” asarining koreyscha tarjimasida milliy-madaniy realiyalarning berilishi	**389**

Muhammadiyeva D.	Ko‘p tilli parallel korpusning tarjima birliklarini qiyosiy o‘rganishdagi imkoniyatlari	**400**
Abbasova Ş.	Özbek Yazı Dili ve Azerbaycan Türkçesi'nin Ağızlarında Akrabalık Terimleri	**411**
Qarshiyev K.	Badiiy tarjimaning adabiy-estetik tafakkur evolyutsiyasiga ta’siri (Jamol Kamolning tarjimonlik faoliyati misolida)	**418**
Rahimova Z.	Parallel korpuslarning tarjimashunoslik va qiyosiy tilshunoslikdagi ilmiy ahamiyati	**428**
Bozorova S.	Rus tilidagi ayrim gippologik birliklar tadqiqiga doir	**433**
Axmedova N.	O‘zbek va ingliz tillarida ruhiy holat birliklarining semantik farqlari va kontekstual tarjimasi	**442**
Davlatova R.	Sun’iy intellekt asrida inson nutqi, tilni idrok etish va psixolingvistik jarayonlar	**448**
Turdiyeva R.	Ingliz, qoraqalpoq va o‘zbek tillaridagi maqollarda zoonimlarning lingvokognitiv tahlili (“bo‘ri” misolida)	**462**
Ataniyazova S.	O‘zbek va ingliz tillarida mayl, zamon va modallikning muloqot xulqidagi funksional-uslubiy imkoniyatlari	**466**
Sayfiyeva K.	O‘zbek va ingliz fitonim komponentli maqollarida inson	**472**

	konseptining kognitiv metaforik modellari	
Tillayeva O.	O‘zbek va turk maqollarida erkak konseptining semantik maydoni	**485**
Musurmankova Sh., **Abdullayeva D.**	“Ikki eshik orasi” romanidagi murojaat birliklarining lingvomadaniy xususiyatlari va tarjima muammolari	**495**
Abdullayeva M.	Ingliz va o‘zbek maqollarida nutqiy antonimiyaning lingvokognitiv xususiyatlari	**502**
VI. AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA RAQAMLI MUHITDA O‘ZBEK TILINING RIVOJI		
Abjalova M.	O‘zbek tili multikorpusida aksentologik korpus va uning ahamiyati	**513**
Elova D.	O‘zbek normativ-huquqiy matnlarini lingvo-mantiqiy annotatsiyalash mezonlari	**524**
Kasimova Z.	O‘zbek tili iboralar korpusini yaratishning lingvistik va kompyuter asoslari	**534**
Nurullayeva O.	Barqaror birikmalar resurslari va parallel korpus uchun baza tuzish mezonlari	**542**
Musulmonova K.	Lingvistik ekspertologiyada matn identifikatsiyasi bo’yicha ekspert xulosalarini shakllantirishning nazariy va amaliy asoslari	**550**

Umarova Sh.	Kollokatsiyalarni korpus asosida aniqlashning nazariy va metodologik asoslari	**556**
Akramdjanova M.	Parallel korpusning madaniyatlararo kommunikatsiyadagi o‘rni	**564**
Buronova R.	Raqamli muhitda o‘zbek tilidagi neologizmlarning shakllanishi	**570**
Shodmonaliyeva Y.	Sentiment tahlilda tasdiq-inkor emojlarining diskursiv va pragmatik funksiyalari	**576**
Rayimjonova M.	Rauf Parfi she’riyatining leksik-statistik xususiyatlari	**591**
VII. XALQARO TA’LIM DASTURLARI VA O‘ZBEK TILI: IMKONIYAT VA ISTIQBOLLAR		
Mirzəli Məleykə	Azərbaycanda özbək dilinin tədrisi: təcrübə və perspektivlər (bakı slavyan universitetinin timsalında)	**595**
Iskandarova G.	O‘zbek tilini ikkinchi til sifatida o‘rganishda so‘z ma’nolarini o‘zlashtirish	**603**
VIII. O‘ZBEK TILI VA DIPLOMATIYA: XALQARO MUNOSABATLARDA TILNING O‘RNI		
Темирова Б., **Темирова М.**	Кыргыз, өзбек тилдери жана алардын адабий-маданий байланыштардагы ролу	**610**

Nazarov Q.	O‘zbek diplomatik diskursida metaforalarning kommunikativ-pragmatik xususiyatlari	**620**
IX. ILMIY TADQIQOTLAR VA LINGVISTIKADA XALQARO HAMKORLIK MASALALARI		
Berdak Yusuf	O‘zbek tilining shakllanish jarayoni va eski o‘zbek tili terminlari	**626**
Qurbonova M.	Xarizmatik nutq haqidagi nazariy qarashlar talqini	**632**
Umurzoqova M.	Erkin A’zam asarlarida lisoniy shaxs tiplari	**640**
Mirzaali Malika	O‘zbek tılının mavsumıy marosımlar leksıkasıda turkıy areal mavqeyı	**646**
Məmmədova A.	Xarəzm Türkcəsində Və Müasir Özbək Dilində Qohumluq Terminlərində Cins Kateqoriyasinin İfadəsi	**661**
Tuxtasinova M.	L.Z.Budagov lug‘atidagi umumturkiy leksik fond: “tur.” pometali leksemalarning tarixiy-qiyosiy tahlili	**670**
Abdullayeva S.	So‘z yasalishını qıyosıy-tıpologık tadqıq etısh metodologıyası va tahlıl mezonları	**681**
Xasanova G.	Kinesikaning lingvistik tadqiqi: shakllanish tarixi va kommunikativ funksiyalari	**688**

Rajabov N.	O‘zbek tilida ng fonemasining talaffuzi, imlosi va tarixiy taraqqiyoti	**695**
Mirzayeva G.	O‘zbek tilida tovush o‘zgarishlarining neyrolingvistik asoslari	**699**
Arislanova M.	She’riy matnning konseptual tizimi va lingvokognitiv xususiyatlari (Erkin Vohidov ijodi misolida)	**706**
Muhammadiyeva M.	“Shum Bola” qissasidagi ba’zi polisemantik leksemalar tahlili	**717**
Abdullayev G‘.	Fitrat she’riyatidagi turkiy so‘zlarning emotsional-ekspressiv xususiyatlari	**722**
Tursunova S.	Ironiyada implikatura fenomeni va yashirin ma’no mexanizmlari	**726**
Turobova N.	Badiiy diskursda morfologik vositalarning pragmatik xususiyatlari	**737**
Utegenova O‘.	O‘zbek tilida tasviriy ifodalarning badiiy matnda qo‘llanilishi	**744**
Komilova G.	Tarixiy-badiiy matnlar korpuslarini yaratish zarurati va ularni semantik modellashtirish masalalari	**749**
Haydaraliyeva Sh., Mo‘minova M.	O‘zbek tili leksikasining taraqqiyot tamoyillari va semema tushunchasi	**759**

Axmedova M.	Diskurs tushunchasining lingvistik talqini: nazariy yondashuv va ilmiy qarashlar	**768**
Komilova Sh.	Lingvokultrologiyada evfemizm va milliy mentalitet: ayollar nutqi misolida nazariy talqinlar	**774**
Suyunova D.	“Boburnoma” dagi leksik qatlamlarning “Boburiynoma”da badiiy qayta faollashuvi: leksik-semantik va funksional-uslubiy tahlil	**780**
Maqsudaliyeva Y.	Lingvistik ekspertiza va lingvokriminalistik tahlil: nazariya va amaliyot	**786**
Abdurasulova D.	O‘zbek qizlari nutqidagi neonim va slenglarning pragmalingvistik tadqiqi	**792**
Majidova M.	Tibbiy soha rahbarlari kinesik nutqining lingvosomatik tadqiqi	**797**
Abdullayeva I.	Gender qadriyatlarning aksiolingvistik tahlili	**802**
X. O‘ZBEK TILINING OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI VA MEDIA MAKONIDAGI O‘RNI		
Saydaliyeva M.	Kinodiskurs multimediali muloqot tizimi sifatida	**809**
Otaxonova S.	Mediamatnlarda antroponimlarning pragmatik imkoniyatlari	**813**